

## Népünk márciusi védőszentjei

Egyházi jellegű népszokásainkban március hónapja jórészt a nagybőjti töredelem ideje. A hívek ilyenkor szívesen összejönnek a templomban, vagy egyes házaknál a fájdalmas olvasó elvégzésére, éneklésre. Népénekeink túlnyomó része éppen az Úr szenvedését, Mária fájdalmát siratja. Népünk különben a nagybőjtben ennek előtte olyan ünnepeket és ájtatosságokat is számon tartott, amelyeknek ma már szinte az emlékezetük is kiveszett. Nyomaikat legfeljebb kódexeinkben, régi imádságoskönyvekben és vallásos ponyvairatainkban találhatjuk meg. Ilyenek: *Krisztus Urunk szentséges öt sebeinek napja* (nagybőjt első péntekje),

*Krisztus Urunk*

*töviskoronája napja*

(nag

ybőjt második péntekje),

*Krisztus Urunk drágalátos vérének napja*

(nagybőjt harmadik péntekje). Olvasók, litániák, imádságok, énekek, középkori misekönyveinkben pedig miseintenciók bizonyítják hajdani népszerűségüket, régi kultuszukat.

Érdekes, hogy Tápén a nagybőjt heteit, illetőleg vasárnapjait is meg tudják nevezni: első a *csonkahét*

és

*csonkavasárnap*

(Invocabit), második a

*guzsahét*

és

*guzsavasárnap*

(Reminiscere), harmadik a

*nevetlenhét*

és

*nevetlenvasárnap*

(Oculi), negyedik a

*sükethét*

és

*süketvasárnap*

(Laetare), ötödik a

*feketehét*

és

*feketevasárnap*

(Iudica), hatodik a

*virághét*

és

*virágvasárnap*

(Palmarum). Ez utóbbiak különben már általánosan is ismeretesek.

Március hónapjának egyébként első kiemelkedő népi patrónusa *Szent Gergely*. Napja

(március 12.), a gregoriánus naptárreform előtt a tavaszi napéjegyenlőség idejére esett és egyúttal az iskolaév kezdete is volt. Ezen a napon az elmúlt századokban országszerte ismeretes szokásként élt a

### *gergelyjárás*

. Ez a szokás abban a középkori diákünnepben gyökerezik, amelyet IV. Gergely pápa rendelt el (830) Nagy Szent Gergely tiszteletére, aki a diákság érdekében sokat tett. Így lett Szent Gergely Miklóssal és Balázssal együtt e középkori diákok patrónusa. A magyar gergelyjárás bizonyára szintén a középkorba nyúlik vissza, első biztos adatunk azonban csak a XVII. századból való. Az oktatás régi patriárkális rendjének változásával a játék az iskolából kiszorult, de mint népszokás, és mint dramatikus gyermekjáték napjainkig fennmaradt, hiszen a gyermekek a néphagyomány leghűségesebb őrei közé tartoznak.

A Mátravidéken Szent Gergely napján az iskolás gyermekek még nem is régen ünnepi ruhába öltözködve bejárták nemcsak saját falujukat, hanem a szomszédos községeket is és ahol csak iskolába menendő gyermek volt, mindenüvé betértek. A leányok tiszta fehérbe öltözködtek, leeresztett hajuk szépen kisátorítva, csokorra kötött szalaggal átkötve, a nyakukon kaláris, fejükön koszorú volt. A fiúk szintén ünneplőruhát öltöttek. Fehér ingüket pitykés lajbi fődte, a lajbi zsebébe meg piros kendőt dugtak. Fejükön színes szalagokkal díszített báránybőrsüveget vagy kakastollas bokrétás kalapot viseltek. A derekukra fakardot öveztek, amelynek markolatját kék vagy vörös pántlika ékesítette. A fiúk közül a legértelmesebb *Gergely pápát* személyesítette meg és ez, mint zászlóhordozó egy botra kötött vörös, virágos kendővel legelül haladt, mellette meg kétoldalt a

### *két püspök*

kemény papirosból készített püspöksüvegben, utána a többiek párosával. A menet vagy az iskola, vagy a templom udvarából indult ki. Ahol gyermek volt a háznál,

### *Gergely katonái*

beköszöntöttek:

*Pápai trónusból így szólok hozzátok,*

*Ez az én seregem, melyet most itt láttok.*

*Seregemmel ide jöttem, nem egyébért.*

*Hanem annak száma szaporításáért.*

*Szaporítsátok hát kedves fiatokkal,*

*Adjátok közénk be szép ajándékokkal,*

*Hogy az iskolában előremehessen,*

*Sok szép ifiakkal Istent dicsérhessen,*

*Apjának, anyjának öröme lehessen*

*Mindenkor őbenne.*

Maga a játék több mozzanatból áll. Először is a nagyobb diákok az iskolába menendőket Szent Gergely nevében körükbe fogadják. Ez az ünnepélyes aktus élénken emlékeztet a régi verbunkra, a katonák toborzására. Azután áldáskérés következik a ház lakóira. A néphit szerint ártatlan gyermekek különösen kedvesek Isten előtt és éppen most igen nagy szükség van az ő áldására, amikor a mezőn a tavaszi munka kezdődik. Az utolsó mozzanat az ajándékok összegyűjtése, amely azoknak az időknak maradványa, amikor a tanító eltartásáról még a szülők gondoskodtak.

Szent József (március 19.) tisztelete az Egyházban főleg Nagy Szent Teréz és a kármeliták buzgólkodására válik egyetemessé, és mint a jó halál patrónusa örvend jámbor népszerűségnek. Névünnepén az ország egyes vidékein böjtölni szoktak az elhalt hozzátartozó üdvösségeért. Egyes helyeken ezen a napon eresztik ki először a méhrajokat. A méhek középkori hiedelem szerint ugyanis szűzies életet élnek, ezért öntötték viaszukból a gyertyát, Krisztus jelképét is.

Talán nem véletlen, hogy a rajeresztés éppen a tiszta József ünnepén történt.

*Gyümölcsoltó Boldogasszony* napja az *Üdvözlégy születésnapja*. Temesvári Pelbárt megemlíti ezzel kapcsolatban egy hiedelmet:

*aki Gyümölcsoltó napján ezer Üdvözlégyet elimádkozik, annak teljesül a kívánsága*

. Ez a középkori hagyomány ma is él Pálösszentkúton, ahol az ünnep előestéjén ős szokás szerint ezer Üdvözlégyet szoktak az angyali üdvözlés emlékezetére végezni. Az ájtatosság este hat óra tájtól éjfél utánig tart.

Országsszerte általános szokás, hogy ezen a napon szemzik a fákat, hiszen Szűz Mária is most fogadta méhébe Jézust. Göcsejben azt a fát, amelyet ezen a napon oltanak be, nem szabad letörni, vagy levágni. Egyéb más hagyomány mellett a szegediek szerint az ünnepen szemzett fából nem jó senkinek sem adni, mert ezzel a többi fa termését is odaadnák.

Forrás: Élet XXXV. évfolyam 13. szám. 1944. 242-243.